

Bertolucci, el cineasta rebel que va trencar barreres

El Paranimf de la UJI li dedica el seu cicle

'En pantalla gran' al director italià

Cineasta rebel, el més esquerrà dels directors de la seua generació, sempre polèmic. Bernardo Bertolucci va intentar a través del seu art trencar els moltilles i barreres que va implantar i continua implantant la societat burgesa, aquesta societat hipòcrita, falsament puritana, pecadora, una societat que va a la deriva. Hereu del cinema de Pasolini i també del de Visconti, segons diuen els experts crítics cinematogràfics, es va distanciar d'ells anant un pas més enllà, fregant l'escàndol, a través dels seus retrats sobre la feblesa de la naturalesa humana. Bertolucci va incidir en temàtiques tabú, les va narrar com pocs van saber fer-ho i és per això que ocupa un lloc privilegiat dins de la història del setè art; això és indubtable.

En més de mig segle de trajectòria professional va arribar a rodar títols icònics, alguns d'ells tan mediàtics per la seua provocativa proposta temàtica, desafiament a la censura en molts països, com *L'últim tango a París*, amb la qual tancaria una primera etapa en la seua filmografia que va estar marcada per la col·laboració amb Pier Paolo Pasolini. Després, com remarca el crític Quim Casas, vindrien altres tres períodes que estarien representats per altres tres cintes: *Novecento* (1976), on cristal·litza les seues idees populars d'esquerres; *L'últim emperador* (1987), la seua consagració a nivell de grans produccions i a Hollywood —la pel·lícula es va alçar amb nou premis Oscar, incloent el de Millor Director i Millor Pel·lícula—; *Somniadors* (2003), potser l'últim títol rellevant.

La menys coneguda d'aquestes etapes, la primera i que correspon als seus inicis, és, per a la majoria dels experts, la més important. Per què? Perquè, «implica la formació com a director, la postura ideològica i la realització d'un cinema que entronca amb l'esperit del seu temps, el dels nous cinemes europeus», en paraules de Quim Casas. I és que el primer Bertolucci, recorda el crític d'El Periódico, és contemporani de Pasolini i Marco Bellocchio, però també de Jean-Luc Godard, François Truffaut i Eric Rohmer («nouvelle vague»), Lindsay Anderson i Tony Richardson («free cinema») i Nagisa Oshima (la nova ona japonesa).

BURGÈS INTEL·LECTUAL

Bertolucci pertanyia a la burgesia intel·lectual i va arribar a militar en el Partit Comunista italià, com també fes un altre cineasta, l'aristòcrata Luchino Visconti. Aquesta posició li va portar a realitzar pel·lícules compromeses amb l'esquerra «i de plantejaments cinematogràfics concordants amb la radicalització dels nous cinemes», segons Casas. D'aquest període destacarien *La commare secca* (1962), que estava encara molt influïda per Pasolini, coguionista del film, o *Prima della rivoluzione* (1964), on ja va fusionar les seues dos grans temes, la política i el sexe, a partir de la

història d'un jove d'ideals comunistes i la relació amorosa amb la seua tia.

Tampoc podem obviar altres títols com *Partner* (1968), que parteix d'un relat de Dostoievski sobre el doble i que va estar interpretada per l'actor més extrem del cinema europeu d'aquells anys, Pierre Clémenti. Per a Quim Casas, «va ser la seua experiència més dràstica, a la qual seguirien dues de les seues obres mestres, *La strategia del ragno* (1970), un trencaclosques sobre el feixisme a partir de la novel·la de Jorge Luis Borges, i *Il conformista* (1971), una altra disquisició sobre el feixisme inspirada, aquesta vegada, en un text d'Alberto Moravia».

L'ÚLTIM TANGO I...

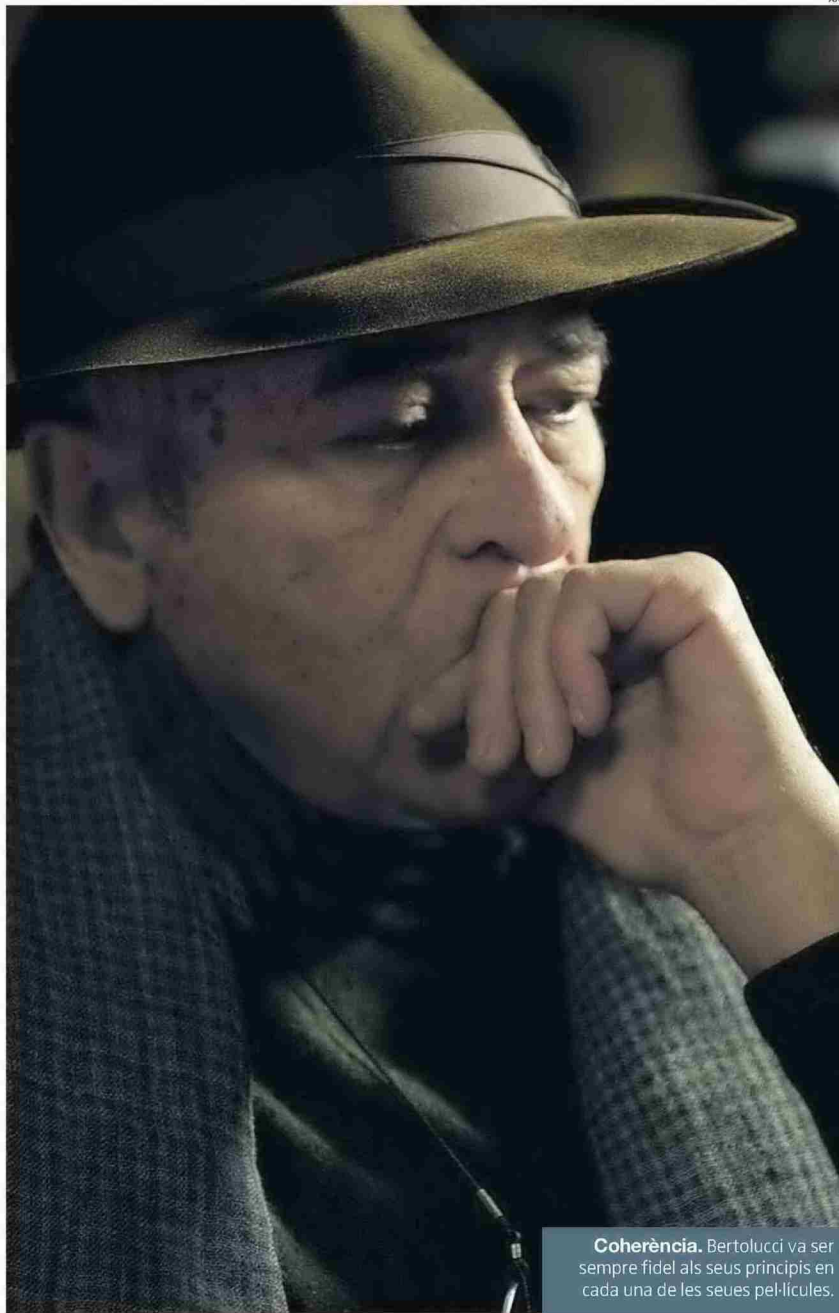
Avui dia es coneix que Bertolucci no s'atrevia a enviar-li el guió de *L'últim tango a París* a Marlon Brando. Havia pensat en l'actor i activista nord-americà per a aquest paper, i el va fer des del primer moment. Malgrat els seus dubtes i pors, l'italià finalment el va fer i per a sorpresa de tots, Brando va acceptar. En què es va traduir tot això? En una de les pel·lícules que, com diem al principi d'aquest article, es va convertir en un dels esdeveniments del moment i, fet i fet, en «una de les millors mostres de com representar en pantalla la solitud, la urgència sexual i la devastació dels sentiments», tal com expressa Quim Casas.

L'impuls d'aquest èxit inesperat, i el contacte amb una gran estrella com Brando, li va permetre a Bertolucci plantejar altres projectes d'envergadura. Un d'ells va implicar actors del calibre de Robert De Niro, Gérard Depardieu, Donald Sutherland, Dominique Sanda, Stefania Sandrelli, Burt Lancaster i Sterling Hayden. Es tracta de *Novecento*, pel·lícula d'una durada extrema (314 minuts), amb la fotografia de Vittorio Storaro i la banda sonora de Ennio Morricone. Film considerat de culte en l'actualitat, a través d'aquest drama Bertolucci fa un complex recorregut polític i social per la Itàlia del segle XX.

Ja en la dècada de 1980 i 1990, Bertolucci «va intentar sempre conciliar els interessos de l'autoria amb els del gran èxit comercial», comenta Casas. D'aquest període són pel·lícules com *L'últim emperador*, *El cel protector* (1989) —atrevida adaptació de la novel·la de Paul Bowles— i *Petit Buda* (1993), i en ells es vam veure també cares conegudes de la indústria de Hollywood com Peter O'Toole, Debra Winger, John Malkovich, Keanu Reeves i Bridget Fonda.

A mitjan dels anys noranta, Bertolucci va tornar a la seua llar, a la seua Toscana natal, amb la introspectiva i també controvertida *Bellesa robada* (1996), i ja en els anys 2000, obtindria un bon èxit amb *Somniadors*, aquesta història d'una relació a tres bandes ambientada en aquell maig del 68 que el director italià va viure en primera persona.

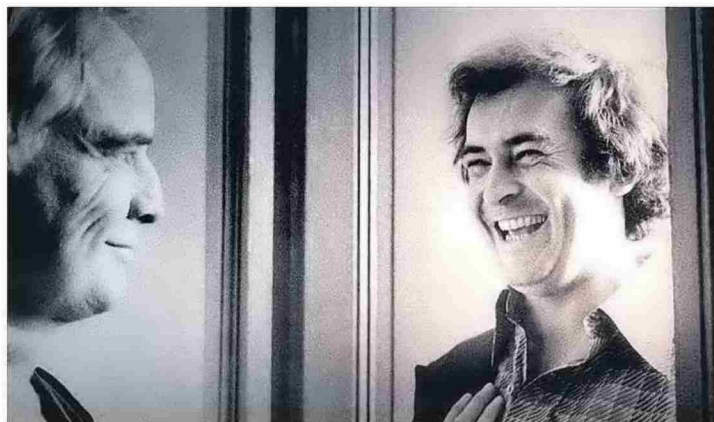
Moltes d'aquestes pel·lícules

Coherència. Bertolucci va ser sempre fidel als seus principis en cada una de les seues pel·lícules.

Amistat. Un jove Bernardo Bertolucci al costat d'un també jove Pier Paolo Pasolini. Tots dos van col·laborar en els inicis de la seua carrera com ho demostra la primera etapa de Bertolucci.

Polèmica. Amb 'L'últim tango a París' el director italià va viure un èxit inesperat.

'Somiadors'. Aquest film serà l'encarregat de tancar el cicle que organitza el Paranimf.

es projectaran en el Paranimf de la Universitat Jaume I gràcies al cicle *En pantalla gran* que en aquest inici de temporada dediquen al director italià. Si l'any passat vam poder gaudir amb la filmografia d'Ingmar Bergman amb motiu del centenari del seu naixement, en aquesta edició des del Servei d'Activitats Socio-culturals de l'UJI han volgut rendir el seu particular homenatge a Bertolucci quan es compleix un any de la seua defunció.

QUINES PEL·LÍCULES VEUREM?
Al llarg d'aquest últim trimestre de l'any tindrem oportunitat de veure títols que, precisament, corresponen a les quatre etapes abans esmentades —totes elles en versió original amb subtítols—. La primera d'elles serà *Partner*,

els dies 21 i 22 de setembre. Basada en el relat *El doble*, de Dostoievski, narra la història d'un professor de teatre solitari que inventa una doble versió d'ell mateix, més extravertida.

Al mes d'octubre dos de les seues pel·lícules més conegudes: *L'última tango a París* i *L'últim emperador*. La primera es veurà els dies 5 i 6 d'octubre, i narra la història d'un home destrossat pel suïcida de la seua esposa i com intenta soterrar el seu dolor en una relació sobtada, purament carnal, amb una desconeguda fascinant. La pel·lícula fou prohibida a l'estat espanyol durant el Franquisme i no es va projectar fins un cop instaurada la democràcia. Per la seua banda, el film amb què va guanyar 9 Oscar, relata la vida de Pu Yi, des de la seua coro-

Es projectaran títols tan emblemàtics com 'L'últim tango a París'

nació com emperador de la Xina el 1908, amb només tres anys d'edat, a la seua abdicació forçosa per part del règim maoista de la societat comunista. Després de 10 anys d'internament serà finalment posat en llibertat i passarà a exercir de jardiner a la ciutat de Pequín fins a la seua mort.

El mes de novembre començarà amb el visionat d'*El cielo protector* —2 i 3 de novembre—. Protagonitzada per Debrah Winger i John Malkovich l'acció se situa el 1947 quan una parella de no-vaioresos, els Moresby, viatja al nord d'Àfrica buscant experiències que li donen un sentit nou a la seua relació. Després de deu anys de matrimoni, a aquesta sofisticada parella la convivència li resulta difícil. Els dies 16 i 17 podrem gaudir del film *Petit Buda* i

el 30 de novembre i 1 de desembre es projectarà *Asediada*.

Per concloure aquest cicle homenatge, el Paranimf oferirà *Somiadors* el 14 i 15 de desembre. Amb Eva Green, Michael Pitt i Louis Garrel en el repartiment, aquesta pel·lícula de Bertolucci ens parla d'Isabelle i el seu germà Théo quan es queden a soles a París perquè els seus pares estan de vacances i conviden a casa Matthew, un estudiant americà. En aquest apartament, on poden ser ells mateixos, fixen les regles d'un joc que els portarà explorar la seua identitat emocional i sexual. Cinema complex per la seua càrrega simbòlica, per aquest retrat de la naturalesa humana i pel seu atreviment. ≡

Eric Gras